

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Hjälp, hur gör jag nu?”

- En kvalitativ studie om pedagogers kunskap, beredskap och förhållningssätt gällande barn som far illa i hemmet

Louise Lagerstedt
Emma Wallentin

Examensarbete LAU370

Handledare: Jakob Wenzer

Examinator: Joakim Forsemalm

Rapportnummer: VT08-1030-2

Abstract

Titel: "Hjälp, hur gör jag nu?" – en kvalitativ studie om pedagogers kunskap, beredskap och förhållningssätt gällande barn som far illa i hemmet

Författare: Emma Wallentin och Louise Lagerstedt

Termin och år: VT -2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Jakob Wenzer / Etnologiska institutionen

Examinator: Joakim Forsemalm

Rapportnummer: VT08-1030-2

Nyckelord: Barn som far illa, svårigheter, problematik, förhållningssätt, pedagoger

Syfte: Syftet med vår studie är att undersöka om pedagoger, med hjälp av de kunskaper de får i sin utbildning, är förberedda att hantera situationer där vissa barns hemförhållanden kan få negativa konsekvenser i den pedagogiska verksamheten.

Huvudfråga: Vad har verksamma pedagoger för kunskap, beredskap, förhållningssätt och erfarenhet gällande hantering av situationer där barn far illa i hemmet?

Metod och material: Vi har i vår studie använt oss av halvstrukturerade kvalitativa intervjuer. Deltagarna bestod av fem pedagoger som på något sätt har anknytning till förskoleverksamheten. Vid transkriberingen av intervjuerna, valde vi ut det material som vi ansåg vara mest relevant för våra frågeställningar.

Resultat: Vi kom i vår studie fram till att de respondenter vi intervjuade, trots stora brister av denna problematik i deras utbildning, idag har bra kunskap och beredskap för att hantera situationer där barn far illa och på ett negativt sätt påverkar den pedagogiska verksamheten. Denna kunskap och beredskap har de erhållit genom flera års erfarenhet inom yrket och av kollegor som delat med sig av deras erfarenheter och kunskaper inom denna problematik. Det är alltså genom erfarenhet och utbyte av tankar, idéer och kunskaper med kollegor som pedagogerna har fått den kunskap de idag besitter. Med hjälp av respondenternas svar kunde vi av detta alltså dra en slutsats om att nyutexaminerade pedagoger inte har tillräcklig kunskap att tillgå för att hantera denna typ av problematik.

Betydelse för läraryrket: Detta är en svårighet att som alla pedagoger säkerligen kommer att komma i kontakt med under sitt yrkesverksamma liv. Därför är det viktigt att redan från början få en grund att stå på. Denna grund bör därför ingå som ett obligatoriskt inslag i lärarutbildningen, för att pedagoger redan under sina första år ska vara redo att bemöta och kunna hantera denna problematik.

Förord

Vi vill rikta ett stort Tack till vår handledare Jakob Wenzer för all den tid han har lagt ner för att underlätta vårt arbete med denna studie. Vi tackar också de pedagoger som deltagit i våra intervjuer. Utan dem hade vår studie inte kunnat genomföras.

Arbetet har varit spännande och inspirerande att genomföra och vi har lärt oss mycket genom att arbeta tillsammans med varandra. Vi hoppas att vårt arbete kan bli användbart för verksamma och blivande pedagoger som är intresserade av att veta mer om denna problematik.

Göteborg 26/5 - 2008

Emma & Louise

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1.	Bakgrund och problembeskrivning.....	1
1.2.	Syfte och frågeställningar	2
1.3.	Arbetets disposition.....	2
1.4.	Studiens avgränsning	3
2.	Teoretisk anknytning.....	4
2.1.	Teorier och perspektiv	4
2.1.1.	Ekologiskt perspektiv	4
2.1.2.	Sociokulturellt perspektiv	5
2.2.	Vilka faktorer i hemmet kan påverka att barn far illa?.....	6
2.3.	Vilka tecken kan tyda på att barn far illa?.....	6
2.4.	Hur föreslår litteraturen att pedagoger ska arbeta?	7
2.5.	Tidigare forskning.....	8
2.6.	Lpfö98.....	9
2.7.	FN:s konvention om barnets rättigheter	9
2.8.	Summering.....	10
3.	Metod.....	11
3.1.	Kvantitativ eller kvalitativ metod?	11
3.2.	Urval	11
3.3.	Datainsamlingsmetod.....	12
3.4.	Genomförande	13
3.5.	Etiska aspekter	13
3.6.	Källkritisk diskussion	14
4.	Empiriskt resultat	15
4.1.	Presentation av respondenterna	15
4.2.	Redovisning av resultat.....	15
4.2.1.	Utbildning och erfarenhet.....	16
4.2.2.	Svårigheter	16
4.2.2.1.	<i>På vilka sätt utmärker sig de barn som befinner sig i dessa svårigheter?.....</i>	<i>16</i>
4.2.2.2.	<i>Vilka svårigheter möter dessa barn i förskolan?</i>	<i>17</i>
4.2.2.3.	<i>Vilka svårigheter finns i arbetet med dessa barn?.....</i>	<i>18</i>
4.2.3.	Förhållningssätt	19
4.2.3.1.	<i>Vad är viktigt att tänka på?</i>	<i>19</i>
4.2.3.2.	<i>Förhållningssätt till arbetslag ?</i>	<i>20</i>
4.2.3.3.	<i>Förhållningssätt till de barn som inte visar att de mår dåligt?</i>	<i>21</i>
4.2.3.4.	<i>Extra observationer?</i>	<i>21</i>
4.2.4.	Stöd och åtgärder.....	22
4.2.4.1.	<i>Vad finns för stöd och åtgärder?</i>	<i>22</i>
4.2.4.2.	<i>Utveckling/framsteg?</i>	<i>23</i>
4.2.4.3.	<i>När slår pedagogerna larm?</i>	<i>24</i>

5.	Slutdiskussion	26
5.1.	Fortsatt forskning.....	28
5.2.	Slutord	29
6.	Referenslista	30
7.	Bilaga – Intervjufrågor.....	32

1. Inledning

Vi har valt att i vår studie undersöka om pedagoger, med hjälp av de kunskaper de får i sin utbildning, är förberedda att hantera situationer där vissa barns hemförhållanden kan få negativa konsekvenser i den pedagogiska verksamheten. Hur pedagoger ska hantera denna problematik anser vi har uppmärksammats för lite i vår lärarutbildning. Kjell. R. Nilzon, fil.dr i psykologi, ger exempel på vad sådana hemförhållanden kan vara: fysisk/psykisk misshandel, skilsmässor, alkohol- och drog- missbruk, depression, otrygghet i hemmet o.s.v. (Nilzon, 1995). Kort sagt olika omständigheter som kan få barnen att må dåligt. Vi har valt att inrikta oss på förskolepedagogers kunskaper, beredskap och förhållningssätt gällande denna problematik, för att det främst är förskolebarn vi vill arbeta med i vårt kommande yrke som pedagoger.

Vi vill med vår studie påvisa vikten av en medvetenhet hos pedagogerna inom detta ämne, då det är ett vanligt förekommande problem i dagens samhälle. När man som pedagog misstänker eller vet om att ett barn far illa så har man, som Socialstyrelsen klarlägger, en anmälningsplikt (Internet 1). Vår fokus ligger på hur pedagoger i förskoleverksamheten arbetar med barnen tiden *innan* man gör en anmälan, samt hur man arbetar med dem då eventuella åtgärder har satts in. Hur ska vi som nyutbildade pedagoger som varken har utbildning eller erfarenhet av detta ämne, kunna hjälpa de barn som befinner sig i dessa svårigheter? Detta är ett vanligt förekommande problem och vår önskan är att kunskap och information om detta ämne ska ingå som ett obligatoriskt moment i lärarutbildningen. I läroplanen för förskolan, Lpfö98, påpekas vikten av att förskolans verksamhet ska präglas av omsorg om barnens utveckling och välbefinnande (Läraryboken, 2003).

Det är viktigt att vara medveten om att barn som mår dåligt uttrycker sig på olika sätt. En del barn blir utåtagerande, andra blir slutna och reserverade, medan somliga barn inte visar något alls. Förskolan kan för en del barn vara den enda trygga platsen de har att vistas på. Därför är det viktigt att pedagoger vet hur man på bästa sätt kan bemöta dessa barn, för att kunna ge dem den trygghet och det stöd som de kanske saknar i hemmet. Vidare i Lpfö98 står det att; ”arbetslaget skall ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag” (Läraryboken, 2003, s. 41).

Vårt arbete fick sitt namn efter ett citat ur en av våra intervjuer som genomförts. Citatet är inte med i arbetet, men kändes passande som rubrik i relation till vårt syfte.

1.1. Bakgrund och problembeskrivning

Tankar och intresse kring problematiken som rör hantering av situationer där barn far illa i hemmet, har alltid funnits hos oss. Då vi kände avsaknad av ämnet i vår utbildning, bestämde vi oss för att göra en empirisk undersökning för att ta reda på vad det finns för kunskaper och åtgärder att vidta ute i verksamheten när det gäller dessa svårigheter. Det finns mycket litteratur att tillgå om hur barnen påverkas av denna problematik, men dessvärre inte lika mycket information om hur pedagogerna arbetar med barn som på olika sätt far illa i sina hemförhållanden. Förskolan är grunden för barnens framtid. Att pedagogerna har en kompetens i att kunna förhålla sig på ett sätt så det gynnar varje barns behov, anser vi därför är nödvändigt.

Ami Arnell, legitimerad psykolog och legitimerad psykoterapeut, och Inger Ekblom, socionom och leg. psykoterapeut, menar att barn behöver ha vuxna och trygga förebilder att se upp till för att själva känna sig trygga (Arnell & Ekblom, 1994). Får barnen inte dessa trygga och stabila förebilder i hemmet, är det viktigt att vi som pedagoger kan bistå med detta på förskolan, där många barn generellt tillbringar en stor del av sin dag. Förskolan kan eventuellt vara den enda tryggt återkommande miljön som de vistas på fem dagar i veckan. Inga Andersson, fil.dr, påpekar att vi som pedagoger har en viktig uppgift i att stärka barnens självförtroende. Detta genom att visa att vi tror och litar på dem (Andersson, 1996).

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka om pedagoger, med hjälp av de kunskaper de får i sin utbildning, är förberedda att hantera situationer där vissa barns hemförhållanden kan få negativa konsekvenser i den pedagogiska verksamheten.

Frågeställningar:

- 1. Hur anser verksamma pedagoger att den ovan nämnda problematik visar sig i deras dagliga verksamhet?*
- 2. Hur agerar verksamma pedagoger i dessa situationer? Vilka blir deras resurser då de tar sig an en situation som bryter mot normen – kommer dessa från deras utbildning, erfarenheter eller kollegor?*
- 3. Finns dessa resurser till hands för den nytexaminerade pedagogen?*

1.3. Arbetets disposition

I den teoretiska anknytningen presenteras först de teorier och perspektiv vi har valt att ta med i vår studie. Det är först det ekologiska perspektivet som fokuserar på det sociala nätverk som varje människa är integrerad i och sedan det sociokulturella perspektivet som fokuserar på inläring. Socialt nätverk och inläring är något som hänger samman och som har en central del i vårt arbete.

Vidare följer en litteraturgenomgång av vilka faktorer i hemmet som kan påverka att barn far illa, vilka tecken som kan tyda på att ett barn mår dåligt och förslag på hur man som pedagog ska arbeta i dessa situationer. Detta innehåll valde vi att ta med för att lyfta fram vad litteratur säger om det vi studerar om och för att sedan kunna jämföra detta med vårt empiriska resultat. Vi har i vår studie även med tidigare forskning, för att visa på tidigare undersökningar och statistik över hur många anmälningar som gjorts och olika situationer som kan göra att barn far illa.

Därefter följer relevanta delar ur Läroplanen för förskolan, Lpfö98, och Barnkonventionen. Läroplanen har vi valt att ta med för att redogöra vilka riktlinjer pedagogerna ska följa i sitt arbete, för att gynna barnen på bästa sätt. De artiklar vi valt att ta med från Barnkonventionen redogör för barnens rättigheter som alla vuxna ska förhålla sig till och rätta sig efter.

Efter den teoretiska anknytningen följer avsnittet vi kallar metod. Här presenterar vi först vilken typ av metod vi har valt att använda oss av i vår empiriska undersökning. Sedan följer en presentation av hur urval av respondenter, datainsamling och genomförande gick till. Under rubriken etiska aspekter vill vi belysa att detta ämne kräver extra försiktighet och anonymitet då ämnet är väldigt känsligt (Internet 2). Slutligen följer ett avsnitt vi kallar källkritik, där vi beaktar eventuella svagheter i vår metod.

Under rubriken empiriska resultat görs en presentation av respondenterna samt en sammanställning av deras svar som framkom i intervjuerna. Sammanställningen styrks av citat från respondenterna för att förtydliga deras svar. Sist i arbetet följer en slutdiskussion där vi diskuterar våra resultat och slutsatser utifrån syftet och frågeställningarna. Vi diskuterar även andra intressanta aspekter som framkom under intervjuerna. Under denna del följer även ett stycke om förslag till vidare forskning, samt slutord.

1.4. Studiens avgränsning

Vi har valt att begränsa oss till att intervjua pedagoger som på något sätt har anknytning till förskoleverksamheten, för att det känns mest relevant för oss båda, då vi främst vill arbeta med förskolebarn. Antalet respondenter vi valde att intervjua var fem, då vi kände att vi av dessa skulle få tillräcklig information till vår studie. Intervjufrågorna består av en del stora och omfattande frågor för att få fram så mycket information som möjligt. Många av frågorna var öppna, för att inte styra in respondenterna på ett visst spår och på så sätt inte påverka deras svar. Vi ville ge dem utrymme och frihet att svara utefter deras egna erfarenheter och kunskaper inom ämnet.

Vi valde att inte använda oss av observation då vi kände att tiden inte räckte till. Observation inom detta ämne kräver att man följer barnen under en längre period och framförallt känner dem. Vi har även valt att exkludera diagnostiserade barn ur vår studie, då det inom detta område redan finns mycket forskning. Vi vill istället lyfta fram en problematik som många blundar för och inte gärna pratar högt om, men som tyvärr också är vanligt förekommande.

2. Teoretisk anknytning

I denna del av studien kommer vi först att presentera två, enligt oss, relevanta pedagogiska teorier och perspektiv inom detta ämne. Dessa teorier handlar om hur barns omgivning påverkar deras välmående och inläring. Därefter följer en genomgång av vad litteratur säger angående vilka faktorer i hemmet som kan påverka att ett barn far illa, vilka olika tecken barn som mår dåligt kan visa och hur man som pedagog kan arbeta med dessa barn. Sedan presenteras tidigare forskning, som vi funnit relevant för ämnet. Slutligen redovisas vad officiella dokument säger om barns rättigheter. Läroplanen för förskolan, Lpfö98, behandlar vad förskolans verksamhet ska präglas av för att på bästa sätt gynna barnen, samt vad utvalda delar ur Barnkonventionen säger om barnens rättigheter. Den litteratur som följer nedan är tänkt som en bidragande hjälp till en förståelse av vad ämnet handlar om.

2.1. Teorier och perspektiv

Som pedagog har man en teoretisk bakgrund som har en viss formande eller styrande verkan på den pedagogiska verksamheten. Vad säger aktuella teorier i lärarutbildningen om inläring och socialisering? Hur ska denna problematik förstås och behandlas utifrån de teoretiska perspektiven?

Vi har valt det ekologiska perspektivet för att det handlar om hur barnens sociala nätverk påverkar dem och att det har en stor betydelse för deras välmående och utveckling. Vidare har vi också valt det sociokulturella perspektivet som inriktar sin på barnens inläring. Även här har barnens omgivning en stor inverkan på hur barnet lär och utvecklas.

2.1.1. Ekologiskt perspektiv

Enligt Johan Klefbeck, leg. psykolog, och Terje Ogden, professor i pedagogisk psykologi, lägger det ekologiska perspektivet tonvikten på helheten och sammanhangen i barns uppväxt och utveckling (Klefbeck & Ogden, 2007). Psykologen Sverre Asmervik m.fl. menar vidare att det i detta perspektiv också läggs intresse vid beteendeproblem som en socialt och kulturellt betingad avvikelser. Problem som består av samspel med andra, kan vara ett resultat av bristande anpassning mellan miljö och individ. Orsaken finns hos miljön, individen och det sociala samspelet. Åtgärderna används både till individ och omgivning, och det man tittar på är vilka åtgärder som är genomförbara i förskola/skola och i övriga sociala nätverk (Asmervik m.fl., 2001).

De yngsta barnen är beroende av en ansvarsfull omgivning, som stimulerar, uppmuntrar och beskyddar. Barn bidrar till sin egen utveckling, men familjens och den sociala uppväxtmiljön betonas som en mer betydande del (Klefbeck & Ogden, 2007).

I ett omsorgsperspektiv betraktas barn som sårbara och beroende av sin omgivning där deras behov av omsorg, beskydd och kärlek betonas, särskilt under de första levnadsåren. Barnen anses bli formade av sina föräldrar och det är familj, skola och daghem som ansvarar för att de ska få en optimal utveckling. Att föräldrarna sköter sina omsorgsuppgifter och samarbetar med förskola/skola, vad gäller inläring och uppfostran, är en förutsättning för att barnen ska bli lyckliga, sunda och kompetenta. Då barn inte utvecklas som förväntat, förknippas det med

bristande omsorg och otillräcklig stimulering. I det här sammanhanget kallas de för riskbarn eller utsatta barn och tillskrivs egenskaper, antingen hos dem själva eller i deras uppväxtmiljö. Bristande omsorg, övergrepp, vanskötsel, understimulering och tidiga relationsstörningar är exempel på att utvecklingen kanske inte sker som förväntat (ibid).

I ett samspelsperspektiv är en av grundtankarna att man ser alla mänskliga problem och allt mänskligt handlande som något som uppstår i interaktion med andra människor. Den enskilde individens egenskaper kan därför inte vara den enda förklaringen till det som sker. Alla delar i ett mänskligt system är beroende av varandra och skulle en del förändras, så påverkas även alla andra delar (Andersson, 1996).

Dagis, skola, familj, vänner och grannar är några av de vardagssituationer som barn rör sig mellan, där olika syn på barnuppfostran, normer och värderingar, råder. För att lösa ett barns problem i förskola/skola, så måste man alltså arbeta med alla de sammanhang som barnet ingår i, om situationen ska förändras. Undersökningar visar att en tillgång till olika världar, gynnar barnen. För att detta ska fungera krävs dock att barnens omgivning präglas av respekt och tillit. För att lösa ett barns problem måste man alltså även undersöka området runt omkring problemet, såsom skola, familj m.m. (ibid).

2.1.2. Sociokulturellt perspektiv

Olga Dysthe, professor i praktisk pedagogik, skriver i sin bok att den främsta personen inom det sociokulturella perspektivet är Lev Vygotskij, marxistisk psykolog och pedagog. Enligt det sociokulturella perspektivet är de kommunikativa processerna utgångspunkter för att lära och utvecklas som människa. Barn får kunskaper och färdigheter genom att samtala, härma, lyssna och samarbeta med andra. De lär sig i redan tidiga åldrar vad som är intressant och viktigt i sin kultur (Dysthe, 2003). Silwa Claesson, fil dr. i pedagogik och lektor i didaktik, skriver om Vygotskijs teori om att den miljö barnen växer upp i hänger samman med barnets utveckling. Han fokuserade på den sociala miljön och menade att det inte går att skilja barnets lärande och utveckling åt (Claesson, 2002). Människan utvecklas genom att sammanföras med andra människor och tar efter varandras beteende, språk, användande av redskap i arbetet m.m.. Människan utvecklas dels genom att själv börja använda redskapen, och dels genom social kontakt med andra, både på ett praktiskt och språkligt sätt (Jonassen m.fl, 2001). Enligt Vygotskij är språket det viktigaste medierande redskapet för människan. Han menar att mediering, vare sig det är artefakter (verktyg) eller människor, används som stöd och hjälp i läroprocessen (Dysthe, 2003).

Den kommunikativa och sociala utvecklingen sker i samspel mellan biologiska förutsättningar och barnets behov av att ha kontakt med andra människor och dess aktiva strävan efter att få samspela med andra i sin omgivning. Den omvärld som barn samspelar med blir tidigt omväxlande om man jämför olika samhällen och kulturer. Roger Säljö, professor i pedagogik, menar att det inte handlar om, om människor lär sig något eller inte, utan istället *vad* de lär sig i de förhållanden de ingår i (Säljö, 2005). Det är viktigt att finna balansen mellan det individuella och det sociala. Detta är en avgörande aspekt på varje läromiljö, då omgivningen faktiskt är en betydelsefull del av lärandet och inte enbart något som sker individuellt. Att lärandet är situerat är en central aspekt i synen på lärande, d.v.s. att lärandet blir meningsfullt då kunskapen sätts i ett sammanhang. Att genomföra en relevant aktivitet är en del av det lärande som äger rum (Dysthe, 2003).

2.2. Vilka faktorer i hemmet kan påverka att barn far illa?

Enligt Kjell R Nilzon, fil dr i psykologi, har hemsituationen en avgörande betydelse för barnens psykiska hälsa. De barn som sällan eller aldrig möter kärlek och värme i hemmet, riskerar att senare i livet få emotionella problem. De sociala nätverk som barnen lever i måste samverka för att stödja barnet i deras utveckling. Det är viktigt att hemmet och skolan samarbetar för att barnen ska känna tillit till sin omgivning och få ett gott självförtroende (Nilzon, 1995).

Exempel på faktorer som kan påverka barnens välmående kan vara; skilsmässor, separationer, dödsfall bland nära anhöriga, flyttningar och stora omställningar i livet. Andra faktorer kan också vara sexuellt utnyttjande, fysisk och psykisk misshandel, alkohol- och drogmissbruk, depression och otrygghet i hemmet (ibid).

2.3. Vilka tecken kan tyda på att barn far illa?

Birthe Fridh, sektionschef för Barn- och familjesektionen i Uppsala, och Gunilla Norman, socialsekreterare, menar att barn ofta genom sitt beteende visar om något inte står rätt till i hemmet. Det kan vara svårt att som utomstående förstå vad det handlar om. Barnen kan visa detta på olika sätt, till exempel genom att bli stillsamma, beskedliga och överanpassade. De kan också vara rädda för att dra till sig uppmärksamhet eller att säga emot. Andra barn kan istället reagera på ett utåtagerande vis genom att bli aggressiva. De kan exempelvis ofta hamna i bråk, vara våldsamma mot andra barn och uppfattas som allmänt störiga (Fridh & Norman, 2000). Det är också mycket viktigt att tänka på att de barn som inte gör något väsen av sig, också kan må dåligt. Detta kan man som vuxen låta sig luras av då man kanske inte ger detta barn någon större uppmärksamhet, då det sköter sig väl. Det är lätt att som vuxen ta för givet att ett barn mår bra om det inte uttrycker eller säger något annat (Nilzon, 1995).

Socionomerna Anna-Bodil Bengtsson och Ingegerd Gavelin menar att tecken hos barn som pedagoger bör uppmärksamma, kan vara att de:

- inte vill berätta på samlagen vad de gjort under helgen
- är hyperobservanta på föräldrarnas beteende, när föräldrarna kommer för att hämta
- är mycket duktiga och ”mogna” med tidigt för ansvar för föräldern
- är överaktiva eller har koncentrationssvårigheter
- har bristande tillit till vuxna
- är destruktiva mot sig själv eller mot andra
- är trötta eller hungriga efter helgen
- är smutsiga och försummade

(Bengtsson & Gavelin, 2004, s. 105)

Åkommor som kan framträda hos barn kan också vara magont, trötthet, koncentrations-svårigheter, huvudvärk och aptitförlust. Då barn har upprepade skador såsom brännsår, klämskador, blåmärken och även ibland benbrott, är det av starka skäl man som pedagog eller utomstående bör misstänka misshandel eller någon annan form av våld såsom sexuellt utnyttjande. Barn med dessa åkommor har ofta en annan förklaring till varifrån det kommer, t.ex. genom att de ramlat, snubblat, cyklat omkull, o.s.v. (Fridh & Norman, 2000). Att barn börjar ljuga om små som stora saker är inte ovanligt, då barnen ofta tvingas hålla tyst om vad som händer i hemmet. Begreppen lögn och sanning kan vara svåra att skilja åt för dessa barn

(Arnell & Ekbohm, 1994). En annan orsak till att barn mår dåligt kan vara depression. Detta kan uttrycka sig på så sätt att barnen blir tillbakadragna, missnöjda, passiva samt att de känner sig otillräckliga (Nilzon, 1995).

2.4. Hur föreslår litteraturen att pedagoger ska arbeta?

I *BRIS-rapporten 2008*, står det om att när man i sitt arbete som pedagog eller annan vuxen kommer i kontakt med barn som kanske far illa, har man en skyldighet att underrätta socialtjänsten så att barn och familj får stöd och hjälp. Denna anmälningsplikt har all personal som professionellt arbetar med barn (Internet 3). I den här studien läggs, som tidigare nämnts, fokus på hur pedagoger arbetar med barnen tiden *innan* man anmäler, samt då eventuella åtgärdsprogram har satts in.

Som personal i förskolan är det viktigt att utveckla en god relation till alla barn. Förskolläraren är den första professionella personen som möter barnen och tillsammans med föräldrarna tolkar man och stimulerar barnen utefter deras behov. Det är viktigt att man tidigt tydliggör pedagogens roll och föräldrarnas roll. Personalen får inte på något sätt ersätta föräldrarna (Nilzon, 1995).

Om en pedagog eller annan personal märker att det finns några omständigheter i barnens hemförhållanden som gör att barnet mår dåligt, är det viktigt att man hanterar det på ett tillitsfullt och riktigt sätt. Under sin vistelse på förskolan är den personliga kontakten med en vuxen väldigt viktig för barnet. Denna kontakt har en avgörande betydelse för barnens utveckling. Kontakten gör också att pedagogerna har en stor påverkan på barnet. Är det något som oroar barnet är det därför vanligt att barnet talar med pedagogen innan de talar med sina föräldrar. Personalen på en förskola kan ofta på det här sättet upptäcka vilka barn som mår emotionellt dåligt (Nilzon, 1995). I samtalet med barnet kan pedagogen möta dess ångest, förvirring och förtvivlan, men dock även deras längtan och kärlek till sina föräldrar. I mötet med föräldrarna kan man mötas av förtvivlan och skuld, men också ett förnekande. Detta förnekande är jobbigt att möta. Många som arbetar med barn är rädda att i samtalet med barnen få veta för mycket om familjesituationen. Rädsla för att bli indragen i svåra situationer och därmed tvingas göra en anmälan till socialtjänsten, kan vara ett dilemma hos pedagogen (Bengtsson & Gavelin, 2004).

Att arbeta med barn som far illa i hemmet kräver ett annorlunda arbetssätt, där barnet sätts i fokus (Arnell & Ekbohm, 1994). Vistelsen på förskolan kan innebära en trygghet för många barn då struktur och rutin är bra för de som har det oroligt i hemmet. Det är sällan personal pratar med barnen om att de vet att föräldrarna exempelvis är alkoholister. Genom att som pedagog inte prata med barnet om problematiken i hemmet gör man barnet en otjänst, då barnet behöver känna att någon vet om familjehemligheten och bryr sig (Bengtsson & Gavelin, 2004).

Adjunkten Ingrid Näslund m.fl., skriver i sin motion till Sveriges Riksdag, om att pedagoger och andra vuxna som ständigt möter barn behöver fortbildning och utbildning om barn som far illa. Detta för att de ska kunna känna igen och hjälpa dessa barn. Hon menar att det finns stora brister i utbildningen för vissa yrkesgrupper (i detta fall förskollärare) när det gäller alkohol och alkoholmissbruk (Internet 4).

2.5. Tidigare forskning

Under den här delen har vi försökt finna tidigare forskning inom vårt ämne; om vad man som pedagog har för beredskap, förhållningssätt och kunskap i att hantera barn som har hemförhållanden som påverkar deras välmående och prestation negativt. Dessvärre har vi inte lyckats hitta information som utgår ifrån pedagogernas arbetssätt gentemot dessa barn, vilket är vårt syfte med studien. Detta tror vi dock inte beror på att problemet inte finns, utan att forskare kanske istället har valt att fokusera på hur barnen mår. Vi har dock funnit lite tidigare statistisk forskning som redovisas nedan.

Dagmar Lagerberg (1998), fil. dr. i sociologi och docent i samhällsmedicinsk forskning om barn, gjorde en studie där sjuksköterskor från barnavårdscentraler (BVC) över hela landet deltog. I denna studie fick sköterskorna en checklista med 14 alternativ där de skulle ange hur man ansåg att barn for illa, på grund av sociala miljöer och inte befintliga diagnoser. Barn som anses tillhöra något av dessa alternativ kallas för orosbarn. Alternativen som fanns att välja mellan var;

- vanvård
- psykiska övergrepp
- fysisk misshandel
- försummelse
- bristande omsorg
- störd föräldra-barnrelation
- sexuella övergrepp
- påtaglig understimulering
- missbruk hos förälder
- psykisk sjukdom hos förälder
- omognad eller personlighetsstörning hos föräldrar
- sociala problem (vad rör bostad, arbete och ekonomi) som gör att det blir svårt för föräldrarna att ta hand om sina barn
- föräldrar som anser att deras barn ofta har sjukdomar, men som enligt BVC är friska
- barn som BVC känner en oro för, utan att kunna peka ut en bestämd orsak

Svaren visades vara olika men man fann dock att 2 % av de barn som personalen hade ansvar för, for illa och beskrivs därför som orosbarn. Alternativet ”sociala problem (vad rör bostad, arbete och ekonomi) ...” var det mest förekommande problemet. Understimulering, omsorgs- och relationsbrister och omognad var andra vanliga alternativ. Missbrukande föräldrar ansågs finnas hos vart femte av orosbarnen. Enligt BVC-sjuksköterskorna utsattes 28 % av dessa barn av försummelse, bristande omsorg och vanvård. Hos 7 % av orosbarnen förekom fysiska övergrepp, 4 % av psykiska övergrepp och 2 % av sexuella övergrepp. Fysisk misshandel är alltså mer vanligt förekommande än andra typer av övergrepp (ibid).

Under år 2004 gjordes, enligt statistik från Brottsförebyggande rådet, ca 8200 polis-anmälningar angående fysiskt våld mot barn. 1145 av anmälningarna berörde misshandel mot barn i åldrarna 0–6 år. 7066 av anmälningarna gällde misshandel mot barn 7–14 år. Av de anmälningar som gjordes i de lägsta åldrarna, var den misstänkta förövaren en bekant till barnet i 1023 av fallen. Av anmälningarna mot de äldre barnen var det i 5284 av fallen som den misstänkta förövaren var en bekant till barnet. Det finns anledning att ställa sig kritisk till dessa siffror, då det troligen finns ett stort mörkertal av barnmisshandel som aldrig anmäls (Internet 1).

Under år 2004 polisanmäldes 474 fall av våldtäkt mot barn under 15 år. Jämför man detta tal med de 83 anmälningar som gjordes år 1987, så ser man en drastisk ökning. Vad gäller sexuellt ofredande mot barn under 15 år, kom det under år 2004 in 1360 anmälningar. Detta kan jämföras med de 426 fall år 1987. Sammanlagt under 2004 gjordes 3237 anmälningar av sexualbrott mot barn under 15 år. År 1987 var den totala summan av anmälningar av samma brott, 1083. Vad denna ökning beror på är svårt att svara på, då det antingen kan bero på att fler barn utsätts för sexualbrott eller att fler numera väljer att göra en anmälan. Även här är det svårt att lita till siffrorna då det förmodligen även här finns ett stort mörkertal (ibid.).

2.6. Lpfö98

I Lpfö98, står det skrivet att förskolans pedagogiska verksamhet ska vara trygg, lärorik och utvecklande för alla barn som deltar. Den ska också anpassas till varje barn och dess förutsättningar. Barn som på olika sätt behöver mer stöd än andra ska också få detta utformat efter sina egna förutsättningar och behov. Detta innebär att alla förskolors verksamheter utformas på olika sätt. Det är omsorgen om varje individs trygghet, välbefinnande, lärande och utveckling som ska präglade arbetet i förskolan.

Vidare i Lpfö98 står det att förskolan ska ta hänsyn till att barn lever i olika livsmiljöer. Barn försöker förstå och skapa sammanhang och mening utifrån sina egna erfarenheter. Vuxna är för barn viktiga som förebilder, då deras förhållningssätt påverkar barnens förståelse och respekt för vad som gäller i ett demokratiskt samhälle.

Att personalen har en förmåga att kunna förstå och samspela med varje barn i förskolan, och att få föräldrarnas förtroende, är viktigt. Detta för att barnets vistelse i förskolan ska bli ett positivt stöd. Det är arbetslagets ansvar att alla barn får sina behov tillgodosedda och respekterade (Läraryboken, 2003).

2.7. FN:s konvention om barnets rättigheter

Det finns fyra huvudartiklar i FN:s konvention om barnets rättigheter, också kallad barnkonventionen, som vägleder hur helheten av konventionen ska tolkas. Den första är artikel 2, som handlar om alla barn har lika värde och samma rättigheter. Inget barn ska diskrimineras och barnkonventionen gäller för de barn som bor i ett land som har godkänt den. Den andra är artikel 3 där det skrivs att det som ska sättas i främsta rummet är *barnets bästa*, vilket också är begreppet som genomsyrar hela barnkonventionen. Den tredje är artikel 6 där det står om att varje barns rätt är att utvecklas, överleva och leva. Detta genom att må bra både fysiskt och psykiskt. Slutligen är det artikel 12 som är en av de fyra huvudartiklarna. Den handlar om barnets rätt att fritt uttrycka sina tankar och ståndpunkter och få dessa uppmärksammade, där hänsyn ska tas till barnets mognad och ålder.

I artikel 18 påvisas återigen att barnets bästa självklart ska komma i främsta rummet, och att båda föräldrarna eller eventuellt vårdnadshavare, har huvudansvaret för att uppfosta barnet och gynna deras utveckling. Vidare i artikel 19 skrivs det att administrativa -, sociala och lagstiftningsåtgärder ska användas av konventionsstaterna för att skydda barnet mot skada, övergrepp (även sexuella), alla former av psykiskt eller fysiskt våld, vanvård, utnyttjande eller

misshandel, medan barnet fortfarande är i någon förälders eller någon annan persons vård. Dessa skyddsåtgärder bör innefatta effektiva metoder för upprättandet av sociala program som ska ge barnet och dess vårdnadshavare nödvändigt stöd.

Slutligen i artikel 39 står det att konventionsstaterna ska vidta alla lämpade åtgärder för att främja psykisk och fysisk rehabilitering och social återanpassning av barn som utsatts för någon form av utnyttjande, vanvård eller övergrepp. Denna rehabilitering ska ske i en miljö som främjar barnets självrespekt, hälsa och värdighet (Internet 5).

2.8. Summering

I de perspektiv som vi valt att ha med i vår studie, vad gäller inlärning och social utveckling, synliggörs omgivningens påverkan på barnet. Har ett barn problem behöver det alltså inte betyda att det är barnet självt som är orsaken, utan att det istället är omgivningen som kritiskt bör granskas. Enligt tidigare forskning så är den vanligaste situationen där barn kan fara illa, problem i familjen vad gäller bostad, arbete och ekonomi. Dock nämns också olika typer av övergrepp, depressioner, missbruk o.s.v. som förekommande situationer där barn far illa.

Det är viktigt att pedagogerna utformar verksamheten utefter varje barns behov och förutsättningar. Att ha en bra relation och kontakt med barnen, samt att arbeta med struktur och rutin, är betydelsefullt för att de ska känna trygghet och tillit. Vidare är det - då det finns brist på kunskap - av vikt att pedagogerna får utbildning och fortbildning inom denna problematik.

Alla pedagoger har i sitt arbete vissa riktlinjer att arbeta efter. För förskollärare är det Lpfö98 som är det gällande styrdokumentet. I de stycken vi funnit relevanta för vår studie, beskrivs att pedagogerna har ett ansvar att anpassa verksamheten utefter varje barns behov. De barn som alltså behöver mer stöd och hjälp än andra, ska också få detta. I barnkonventionens artiklar redogörs barns alla rättigheter. De delar vi valt ut handlar om barns rätt till välmående och trygghet, samt åtgärder som ska vidtas då barn far illa. Alla pedagoger har som vi tidigare nämnt en anmälningsskyldighet då de misstänker att barn far illa.

3. Metod

I detta kapitel kommer vi att redogöra för vilka metoder vi använt oss av för att få svar på de delar av våra frågeställningar som berör uppsatsens empiriska del. Vidare beskriver vi vårt urval, datainsamlingsmetoder samt en beskrivning av hur genomförandet gick till. En redogörelse för etiska aspekter och källkritik följer som avslutning för detta kapitel.

3.1. Kvantitativ eller kvalitativ metod?

Staffan Stukát, fil. dr. i pedagogik, menar att det finns två riktningar att dela in studier i, kvantitativ och kvalitativ forskning. Den kvantitativa riktningen innebär att en forskare samlar in mycket information och analyserar den i syfte att upptäcka mönster som kan gälla generellt för de flesta människor. En generalisering av det resultat man får fram ska kunna göras, och ska alltså gälla fler än bara de man har undersökt. Exempel på verktyg man kan använda sig av i den kvantitativa riktningen är observationer, intervjuer och enkäter (Stukát, 2005).

Den kvalitativa riktningen handlar huvudsakligen om att tolka och förstå de resultat man får, och inte att klarlägga, förutsäga eller generalisera det. Det handlar också om att lägga betoning på holistisk information, det vill säga att helheten är större än summan av delarna (Stukát, 2005). Steinar Kvale, professor i psykologi, skriver att den kvalitativa forskningen hävdas vara känslig för människors situationer, då den kräver en empatisk dialog med respondenterna. Detta kan göra att de känner sig mer fria i intervjun. Funktionsmässigt är kvalitativa forskningsintervjuer halvstrukturerade. Det är varken ett strikt utformat frågeformulär (strukturerad intervju) eller ett öppet samtal (ostrukturerad intervju). Den kvalitativa intervjun är en mycket effektiv metod för att komma i besittning av andra människors erfarenheter och upplevelser inom ett visst ämne (Kvale, 1997).

Vi har valt att i vår studie använda oss av kvalitativa intervjuer. Detta för att vi ansåg att denna metod bäst skulle besvara vårt syfte och våra frågeställningar. Vår avsikt var att ta reda på hur pedagoger förhåller sig till och arbetar med barn som lever under otrygga hemförhållanden. Utgångspunkten är alltså pedagogernas egna erfarenheter och kunskaper. Den kvalitativa riktningen var därmed en effektiv metod för oss att använda.

3.2. Urval

Arbetet med barn som far illa berör många yrkeskategorier. Vi har dock valt att begränsa oss till pedagoger som arbetar inom förskoleverksamheten. Vi valde att intervjua fem verksamma pedagoger som alla någon gång har stött på problematiken vi vill lyfta fram och få kunskap om. Från början hade vi planerat att intervjua sex pedagoger, men en föll bort då hon kände sig osäker på om hon kunde tillföra något i vår studie. Det är enligt oss viktigt att respondenterna känner sig bekväma i att delta. De pedagoger vi intervjuade, arbetar i tre olika stadsdelar och på tre olika förskolor i Göteborg. De pedagoger som deltog i våra intervjuer var fem utbildade förskollärare varav en var vidareutbildad till specialpedagog.

Vår intention var från början att endast välja ut verksamma pedagoger med mycket erfarenhet inom detta ämne. Men vi insåg snart att de flesta pedagoger vi har haft kontakt med faktiskt någon gång har kommit i kontakt med detta. De behövde inte känna ett krav på att ha mycket erfarenhet inom denna problematik och därmed kunde vi välja i princip vilken pedagog som helst.

3.3. Datainsamlingsmetod

För att finna relevant litteratur till vår studie, då ämnet var obekant för oss, vände vi oss till stadsbiblioteket, olika universitetsbibliotek och internet. För att vara väl förberedda läste vi in oss på ämnet innan vi gick ut och intervjuade våra respondenter. Vi har som vi tidigare nämnt använt oss av halvstrukturerade kvalitativa intervjuer, som innebär att intervjun inte är ett strikt utformat frågeformulär och inte heller ett öppet samtal. Vi följde frågeformulärets ordning, men var ändå lyhörda på vad pedagogen sa och ställde eventuella följdfrågor under intervjuerna. Detta för att få pedagogerna att utveckla sina svar ytterligare, men också för att ibland hjälpa dem in på spåret när de glidit iväg för mycket från ämnet. Etnologen Eva Fägerborg menar att ett viktigt instrument för att fördjupa samtalet är följdfrågor. En intervju görs alltid i ett bestämt syfte, vilket är att man som intervjuare vill ta del av respondentens kunskaper, tankar och upplevelser inom ett visst ämne (Fägerborg i Kaijser & Öhlander (1999)).

När vi formulerade våra intervjufrågor utgick vi från studiens syfte och frågeställningar. Vi diskuterade intervjufrågorna med vår handledare och gjorde vissa justeringar för att göra dem så bra som möjligt, innan vi gick ut och gjorde vår första intervju. För att få reda på pedagogernas kunskaper, förhållningssätt och erfarenheter ställde vi 14 intervjufrågor. Exempel på frågor som ställdes är: Har du någon utbildning inom specialpedagogik, konflikthantering eller liknande?; anser du att den utbildning du fått täcker in sådana fall som avviker från normen?; vilka svårigheter ser du i arbetet med dessa barn?; vad anser du är speciellt viktigt att tänka på som pedagog när det gäller dessa barn?; hur förhåller du dig till dina kollegor i arbetslaget då du misstänker att ett barn mår dåligt?; vilka åtgärder finns att vidta på er arbetsplats?; har ni, och i så fall på vilket sätt, sett någon utveckling/framsteg hos barnen när ni använder dessa åtgärder? Hela frågeformuläret finns att läsa i bilagan som finns i slutet av arbetet.

Vi valde att göra bandinspelade intervjuer då detta enligt Fägerborg har ett högre värde som källa. Då kunde vi ägna hela vår uppmärksamhet till att lyssna på respondenten och inte behöva lägga koncentration på att anteckna. Fördelar med bandinspelning är att de kan avlyssnas flera gånger och analyseras ur olika perspektiv. Det är förvisso mycket tidskrävande och emotionellt ansträngande att arbeta med intervjumaterial samt transkribering av materialet, men det är också spännande, givande, professionellt och mänskligt berikande. Nackdelar med bandinspelning kan vara att den registrerar alla ljud, vilket kan leda till att röster dränks av störande faktorer i bakgrunden. Att transkribera materialet kan vara svårt då det talade språket ofta innehåller oavslutade meningar, småord och avstickare (Fägerborg i Kaijser & Öhlander, 1999).

3.4. Genomförande

Det första vi gjorde var att leta efter, enligt oss relevant litteratur, för att få kunskap om ämnet. I första hand valde vi primärkällor, men om detta ej fanns att tillgå använde vi oss av sekundärkällor. Den information vi hämtat från internet-källor, anser vi vara tillförlitlig då den hämtats från sidor av BRIS, Barnombudsmannen, Socialstyrelsen, Vetenskapsrådet och Sveriges riksdag. Den information vi fann intressant har vi redovisat ovan, under kapitel 2 (teoretisk anknytning).

Nästa steg var att ta kontakt med de pedagoger vi kände sedan tidigare, samt att skicka ut förfrågningar till olika - för vår studie - relevanta institutioner för att finna fler respondenter. Våra mail vidarebefordrades i sin tur till personer som kunde tänkas vara intressanta för vår studie, vilka vi sedan tog kontakt med via telefon. Fägerborg menar att det, då det blir aktuellt att ta kontakt med helt okända personer, är viktigt att man presenterar sig själv, vad ärendet gäller, berätta syftet för intervjun och lite om vad studien i stort handlar om (Fägerborg i Kaijser & Öhlander, 1999). Detta presenterade vi då vi tog kontakt med våra respondenter.

Vi genomförde fyra halvstrukturerade intervjuer, varav en hade två deltagande respondenter. De gav dock enskilda svar vilket alltså resulterade i fem intervjuer. Alla intervjuer genomfördes under en dryg veckas tid. Intervjuerna genomfördes på arbetstid på respektive förskola, förutom i ett fall då respondenten valde att bli intervjuad först efter arbetstid. Det var respondenterna som bestämde var vi skulle sitta. Vid samtliga tillfällen satt vi i enskilda rum med stängda dörrar, för att ej bli störda. De som ville fick läsa igenom frågorna precis innan intervjun startade. Detta förespråkar även Fägerborg i Kaijser & Öhlander (1999). Vi valde att inte skicka ut frågorna i förväg. Anledningen till detta var att det då kan finnas en risk att respondenterna funderar ut optimala svar på frågorna och därmed inte svarar spontant, som vi ville att de skulle göra. En del av frågorna var av den karaktär att reflektion var en nödvändighet för att kunna ge relevanta svar. Det fanns utrymme för dessa reflektioner under den utsatta intervjutiden.

Innan varje intervju påbörjades informerade vi om vad studien handlar om och att vi i studien anonymiserar känsligt material så som namn, stadsdelar etc. Vid första kontakten med respondenterna angav vi en uppskattad intervjutid på 60 minuter inklusive eventuell diskussion efter intervjun. I realtid blev intervjuerna 30-60 minuter långa, beroende på hur uttömmande svar vi fick. Vi deltog båda två vid varje intervjutillfälle, vilket Stukát (2005) också påpekar är en fördel för studiens reliabilitet, då två personer kan upptäcka mer än vad en person kan göra.

Bandinspelningarna har endast använts för att dokumentera samtalen och ingen mer än uppsatsens författare har haft tillgång till dem. Intervjuerna transkriberades från tal till skrift så snart som möjligt efter varje intervjutillfälle.

3.5. Etiska aspekter

Enligt Stukát (2005) så måste det i en studie, tas stor hänsyn till deltagarnas anonymitet. Detta är särskilt viktigt för oss att tänka på, då ämnet vi skriver om är väldigt känsligt. Innan vi påbörjade varje intervju informerade vi om att alla uppgifter som på något sätt skulle kunna identifiera deltagaren, eller någon som han/hon berättar om, skulle komma att avidentifieras.

Alla uppgifter ska behandlas med stor försiktighet, vilket personen i fråga ska vara införstådd med. Deltagandet i studien är frivilligt och de har rätt att när som helst avbryta sin medverkan.

3.6. Källkritisk diskussion

Vi valde att intervjua fem pedagoger vilket kan anses vara ett litet antal respondenter. Detta gör att det inte går att generalisera svaren vilket inte heller var avsikten med vår studie. Vi fokuserade istället på att undersöka vad det finns för individuell kunskap, erfarenhet och beredskap hos verksamma pedagoger.

Vårt syfte var att ta reda på vad det finns för kunskap, beredskap och förhållningssätt gällande detta ämne, ute bland verksamma pedagoger. Vid våra intervjuer deltog endast pedagoger som arbetat minst 14 år inom yrket, vilket innebär att alla har en bred erfarenhet. Det var en tillfällighet att det blev just dessa pedagoger. Hade intervjun gjorts med pedagoger som varit nyutbildade eller inte arbetat i så många år, hade alltså resultatet sett annorlunda ut.

Att vi är oerfarna i intervjusammanhang är säkerligen något som kan ha påverkat studiens resultat. Med detta menar vi att vårt sätt att ställa och formulera frågorna kan ha haft inverkan på vilka svar vi fått av respondenterna. Vi upplevde efteråt att vi på vissa svar hade behövt förtydliganden, som vi möjligtvis kunnat få genom att ställa fler följdfrågor än de vi gjorde. Då några av respondenterna var kända för oss sedan tidigare, kan våra tolkningar av deras svar ha påverkats.

Två av respondenterna deltog på eget initiativ vid samma intervjutillfälle. De valde att göra så för att de ansåg sig ha samma kunskaper och synsätt angående detta ämne. Detta var dock inte till vår fördel då vi inte fick konkret enskilda svar av var och en. Intervjun var givande, men hade den gjorts enskilt hade vi möjligen kunnat få mer utvecklade och uttömmande svar på våra frågor. Kanske påverkades också den ena respondentens svar av vad den andra svarade.

4. Empiriskt resultat

Nedan presenterar vi de resultat vi erhållit i vår empiriska undersökning. Vi har valt ut de delar som är relevanta för vårt syfte; att undersöka om pedagoger, med hjälp av de kunskaper de får i sin utbildning, är förberedda att hantera situationer där vissa barns hemförhållanden kan få negativa konsekvenser i den pedagogiska verksamheten.

Vi har valt att dela upp intervjufrågorna i fyra olika rubriker. Dessa rubriker är i sig uppdelade i underrubriker för att underlätta läsningen och förståelsen. Vi börjar med att presentera respondenterna och deras utbildning och arbetslivserfarenhet. Därefter följer redovisningen av resultatet från vår empiriska undersökning.

4.1. Presentation av respondenterna

Respondenterna utgörs av fyra kvinnor och en man. De har tilldelats fiktiva namn för att de ska oidentifieras. Vi har valt att även benämna mannen som kvinna, då han som ensam man i undersökningen annars kan bli lätt att identifiera, då en annan respondent arbetar på samma förskola som honom. En av respondenterna är ensam om att vara specialpedagog. Hon gjorde intervjun tillsammans med en av de övriga pedagogerna. Denna pedagog är den enda som kan identifiera specialpedagogen då de deltog vid samma intervjutillfälle. Vi anser därför inte att hon behöver oidentifieras mer än de övriga utan kan benämnas som specialpedagog.

Annelie - är utbildad förskollärare och har 30 års erfarenhet inom yrket. Hon har även läst extra kurser inom barn- och ungdomspsykologi, autism, språkutbildning och etnologi ur ett barnkulturellt perspektiv.

Cecilia - är utbildad förskollärare och har en arbetslivserfarenhet på 17 år inom yrket.

Moa - är utbildad förskollärare och har varit verksam i sitt yrke i 14 år.

Inger - gick förskollärlinjen och har arbetat i 28 år. Hon har även gått nätverksutbildningar och läst en extra kurs i samtalsmetodik. Hon har läst fler påbyggnadskurser, men minns inte namnen på dem.

Lena - är utbildad barnvårdslärare och utbildade sig på senare år till specialpedagog. Hon har arbetat i 29 år och har läst en kurs om tal- och kommunikationsinlärning.

4.2. Redovisning av resultat

Nedan kommer vi att presentera respondenternas svar under rubrikerna: utbildning och erfarenhet, svårigheter, förhållningssätt, samt stöd och åtgärder. Även våra intervjufrågor var uppdelade utefter dessa rubriker. För att ytterligare underlätta förståelsen har vi även kortfattat skrivit intervjufrågorna vid varje redovisat svar, under de rubriker som innehåller mycket information.

4.2.1. Utbildning och erfarenhet

Under denna rubrik presenteras svaren respondenterna gav angående erfarenhet och utbildning som berör ämnet, samt om de anser att den kunskap de besitter är tillräcklig för att arbeta och hantera denna problematik.

Samtliga respondenter har någon gång i sitt verksamma yrke som pedagog, mött barn som mår dåligt på grund av olika omständigheter i sina hemförhållanden. Cecilia och Inger anser att det under deras utbildning fanns kurser som inkluderade denna problematik, men att den inte var tillräcklig. Resterande respondenter tycker inte att det ingick alls i utbildningen. Lena och Annelie har efter utbildningen läst påbyggnadskurser för att få mer kunskap om denna problematik. Inger lyfter fram att man under studietiden, om det finns möjlighet, själv kan välja vilka ämnen man vill läsa och på så sätt påverka sin egen utbildning. Hon menar alltså att relevanta kurser finns att läsa om denna problematik, för de som är intresserade.

Ingen av respondenterna tycker att den utbildning de fått täcker in denna typ av svårighet, utan menar att det är erfarenheten som väger tyngst. Det är också den som gjort att de har den kunskap de har idag.

Om jag hade stött på problematiken med en gång när jag hade gått ut, då hade jag inte känt att utbildningen räckte. Men nu har jag jobbat i 17 år och då samlar man ju på sig erfarenheter från kollegor, specialpedagoger, psykologer, kuratorer. Idag känns det som att jag har täckning för hur jag jobbar, men utbildningen i sig hade inte räckt. Erfarenheten väger tyngst. (Cecilia)

4.2.2. Svårigheter

Under denna rubrik presenteras svaren på frågorna angående hur barn i svårigheter utmärker sig, vilka svårigheter dessa barn möter vad gäller inläring och sociala svårigheter, samt vilka svårigheter pedagogerna möter i arbetet med dessa barn. Vi har här valt att dela in i ytterligare underrubriker. Dessa är: *På vilka sätt utmärker sig de barn som befinner sig i dessa svårigheter? Vilka svårigheter möter dessa barn i förskolan? Vilka svårigheter finns i arbetet med dessa barn?*

4.2.2.1. På vilka sätt utmärker sig de barn som befinner sig i dessa svårigheter?

På frågan om hur barn i svårigheter utmärker sig, var det utåtagerande och inåtagerande beteende som dök upp som alternativ. Inger, Lena, Moa och Annelie menar att dessa båda alternativ är lika vanligt förekommande.

Barnen blir antingen tillbakadragna eller utåtagerande. Jag har mött båda två. Det är väl de mest förekommande tycker jag. De inåtvända kan gå för sig själva. De kanske sätter sig i ett hörn för sig själva eller inte vill prata. De vill heller inte vara med de andra och leka och sådär. Eller tvärtom då de utåtagerande som slåss och bråkar. (Moa)

Enligt Cecilia har ett inåtagerande beteende varit det mest förekommande uttryckssättet hos de barn hon mött. Hon menar att minspelet och beteendeförändringar är tydliga tecken på att ett barn inte mår bra.

Barnen blir mer inåtvända och tysta. Man ser mycket på minspelen om ett barn mår dåligt, tycker jag. De ser inte glada ut. När man känner sina barn vet man i vilka situationer barnen brukar vara glada, då kan man lätt se förändringar. Är det ett tyst barn från början så blir det ju lite svårare. Det kan visa sig på andra sätt också. Det kan finnas orsaker till att ett barn plötsligt börjar kissa och bajsa på sig. Det får man uppmärksamma om det händer mycket. (Cecilia)

Inger och Lena lyfter även fram att man kan se skillnader mellan kön när det gäller beteendet. Enligt dem är det mer vanligt med ett utåtagerande beteende hos pojkar medan det hos flickor är vanligare med ett inåtagerande beteende.

Utåtagerande beteende. Det är många som gör på det sättet, men sen finns det ju också skillnad mellan kön. Pojkar är mer utåtagerande kanske än flickorna. Flickorna stänger mer in sig och blir tysta, och syns inte. De är ju egentligen farligare på det sättet att det inte är någon som bryr sig, de är svåra att se. Många är rädda för att gissa sig till vad det kan vara, man drar sig för att göra anmälan fast man egentligen ser att barnet inte mår bra. Man har inget att tumma på mer än att barnet faktiskt verkar ledset eller passivt. Det behöver inte vara fysisk misshandel, man kan ju fara rätt illa ändå. Var går gränsen för när man har för dåliga kläder eller tvättas för sällan. Det flyter så mycket. (Lena)

4.2.2.2. *Vilka svårigheter möter dessa barn i förskolan?*

På frågan som handlar om vilka svårigheter dessa barn möter i förskolan, vad gäller inläring och sociala svårigheter, kom pedagogerna fram till följande:

Annelie och Cecilia menar att barnens inläring påverkas negativt då de får koncentrations-svårigheter. Annelie nämner att barn i svårigheter ofta har ett sämre språk vilket också kan leda till inläringssvårigheter. Moa tycker sig dock inte ha stött på detta problem att inläringen påverkas när ett barn får illa, men tycker däremot att de ofta får sociala svårigheter.

Inläring påverkas nog mest egentligen av att de får svårare att koncentrera sig. Eftersom det finns så mycket annat i hjärnorna så blir de helt enkelt frånvarande, eftersom de är så mycket inne i sig själva. De får det också svårare socialt, antingen om man blir inåtvänd och går undan och inte får kompisar eller blir knuffiga och bitiga som inte heller är bra. Då är det ingen som direkt vill vara med dem. (Cecilia)

Inläringen fungerar på de barnen, men de sociala svårigheterna med kompisar och så fungerar inte. Men utvecklingsmässigt är de med. Den sociala biten, om man är utåtagerande gör att man inte får så mycket kompisar. Det är ingen som vill vara med den. Är du inåtagerande är det också svårt att få kompisar. [...] Men just de barn som jag mött har inte haft några inläringssvårigheter i alla fall. (Moa)

Inger, som arbetar på en öppen förskola, lyfter fram andra aspekter på barnens inläring och sociala svårigheter. Hon menar att föräldrarna ofta lägger sig i och på så sätt gör det svårare för sina barn att lära sig exempelvis turtagning och att dela med sig.

Sociala svårigheter är ju det här med turtagning, att de inte har lärt sig att dela med sig. Jag jobbar ju på öppen förskola också. Det är en svårighet, för där jobbar man ihop med mammor och barn, där mammor på något sätt får vara den som tar det yttersta ansvaret. Då kan jag se att det blir mycket det här att huggsäkra att ”min pojk hade de bilarna först”. Det blir så naiva saker man håller på med. Då försöker man prata om detta, varför man måste lära sig att dela med sig. (Inger)

Lena, som alltså är specialpedagog, lyfter även hon fram andra aspekter angående denna fråga. Hon menar att barn som ständigt är arga och utåtagerande ofta blir syndabockar i gruppen. Vidare menar hon att barn som får illa i hemmet bör få extra resurser för att erbjudas en kompletterande och god miljö.

Förskolan kan för många barn bli en kompletterande miljö. Även om den kanske ibland blir mer kompenserad. Barnen är ganska krävande om de är väldigt utåtagerande och arga jämt och ständigt. Det är också ofta de som kan bli syndabockar i gruppen då deras namn helt enkelt hörs för ofta. Det är svårt att ta emot barn som får illa utan att få extra resurser. De ska vara i en god miljö och det är inte alltid de får det. (Lena)

4.2.2.3. *Vilka svårigheter finns i arbetet med dessa barn?*

Sista frågan under denna rubrik handlar om vilka svårigheter pedagogerna anser att de möter i arbetet med barn som får illa i hemmet.

Lena, Inger och Moa tar upp svårigheter när det gäller föräldrarna. Moa tycker att det är svårt då andra barns föräldrar och utomstående ifrågasätter pedagogernas arbete med barn som på något sätt utmärker sig på ett negativt sätt. Utomstående ser inte vilka åtgärder som görs och får heller inte veta detta på grund av tystnadsplikten. Hon menar att det då kan uppstå osämja mellan pedagoger och utomstående, då de inte kan se eller får ta del av hur pedagogerna arbetar med detta specifika fall. Det kan hända att föräldrarna eller utomstående till de andra barnen, inte tror att pedagogerna uppmärksammar eller arbetar med problemet.

Det är hur man själv ska bete sig för att det ska bli så bra som möjligt. Även hur andra föräldrar reagerar i och med att vi har tystnadsplikt. Vi får ju inte berätta för andra föräldrar vad som ligger bakom. De kanske kommer och säger ”varför gör det barnet så och så” eller ”varför gör ni ingenting”. De ser inte vad vi gör och det har vi heller inte rätt att berätta. Det blir ju svårt då gentemot andra barn också. Barnen kan fråga ”varför får den göra så när inte jag får det” jag menar, vissa saker har man ju för vissa barn att ”det här är okej för den och den att göra, men inte för den och den”, det beror på vad det gäller. Så att utan att förklara för mycket för alla föräldrar och ändå få dem att förstå, så kan man säga att ”vi jobbar på det, vi vet om det”. (Moa)

Inger tycker att det är viktigt att kunna ha en bra kommunikation med barnens föräldrar. Detta anser hon vara en svårighet då de föräldrar hon möter ofta har stora brister i svenska språket. På hennes arbetsplats har de privilegiet att få använda sig av en tolk, vilket då underlättar betydligt. Hon tycker också att det är svårt att ha föräldrarna emot sig när man måste göra en anmälan. Att ha föräldrarna emot sig i olika situationer i arbetet tycker även Lena är en svårighet.

Ibland skulle man som personal vilja kunna få hjälp åtminstone av BUP [Barn- och ungdomspsykiatri], och att föräldrarna tillåter att ”ni kan åtminstone som pedagoger få det stöd”. Det kan jag tycka är svårt. Det är svårt när man inte har föräldrarna med sig när man behöver hjälp. (Lena)

Inger och Lena upplever också att språkproblem, kulturella mönster, fostringsmönster och inlärningshinder kan vara svårt att möta i deras arbete med dessa barn.

Enligt Cecilia är en svårighet i arbetet som pedagog, att upptäcka de barn som mår dåligt. Detta menar hon kan bero på att barngrupperna idag är så stora. En stor vikt måste läggas vid att lära känna sina barn. Annelie lyfter till skillnad från Cecilia fram svårigheten i att inte veta vad som har hänt barnet tidigare i livet, innan de kommer till förskolan. Svårigheten är alltså att man som pedagog inte alltid får reda på tillräcklig information från socialtjänsten om barnet som man bör veta om.

I vissa områden är det så många barn som far illa att man blir lite avstängd som pedagog. En skilsmässa tycker man kanske inte är så farligt, utan man ser de stora problemen som de här barnen har. Det är svårt att se alla barnen på något sätt utifrån deras problem, för det kanske finns så många problem i gruppen. En kanske har språkproblemen för att de kommer från ett annat land, men familjen kanske har bra social status. Sedan har vi de barn som far illa av sociala orsaker. Så det är svårt att hitta bra linjer i det pedagogiska arbetet. Vad ska jag satsa på? Är det språket eller är det emotionella och hur jobbar jag? (Annelie)

4.2.3. Förhållningssätt

I detta kapitel redovisas svaren på de frågor som berör pedagogens förhållningssätt gentemot barn och arbetslag samt observationer. Under rubriken, *vad är viktigt att tänka på?*, handlar svarens innehåll om vad som är viktigt att tänka på som pedagog när man arbetar med dessa barn. Vidare under rubriken, *förhållningssätt till arbetslag?*, uppges svaren på en fråga om hur pedagogen förhåller sig till sitt arbetslag då misstankar finns att ett barn far illa. Sedan följer rubriken, *förhållningssätt till de barn som inte visar att de mår dåligt?*, där svaren på frågan om pedagogernas förhållningssätt till barn som inte visar att de mår dåligt, trots att man vet att familjens omständigheter kan påverka barnet negativt, redovisas. Slutligen redovisas frågan om det görs några specifika observationer för barn som far illa i hemmet under rubriken, *extra observationer?*

4.2.3.1. Vad är viktigt att tänka på?

Vad gäller frågan om vad pedagogerna tycker är viktigt att tänka på i arbetet med barn som far illa, har alla samma mål med olika fokus. Annelie menar att det är viktigt att tänka på individnivå. Det är enligt henne också viktigt att hela tiden reflektera över om det finns något i en grupp man kan bygga vidare på och på så sätt utveckla den framåt. Drivande och engagerad personal är en förutsättning för att på bästa sätt kunna gynna dessa barn. Att använda sig av gemensamma aktiviteter som t.ex. drama är ett bra sätt för barnen att bli uppmärksammade, av både pedagoger och familj. Det är också ett tillfälle då barnen kan gå in i en roll och glömma sina bekymmer för en stund. Hon anser alltså att det är viktigt att arbeta med språk, självkänsla och gemenskap.

Man måste tänka på individnivå väldigt mycket, på de olika individerna i gruppen, vad de har med sig, vad kan jag förvänta mig? Kan jag hitta någonting i den här gruppen som jag bygga vidare på och som kan utveckla gruppen framåt? Vad kan jag i så fall ta till och jobba med? (Annelie)

Cecilias fokus ligger på hur man som pedagog bygger upp ett förtroende hos barnet och hur viktigt det är att avsätta tid och plats för att försiktigt kunna närma sig barnet. Barnen ska känna att pedagogerna finns där och känna en tilltro till dem. Det är inte pedagogen som ska gå på och ställa känsliga frågor till barnet för att få reda på om något inte står rätt till, utan det är barnet självt som bestämmer när det känner sig redo för att anförtro sig till någon.

Det allra viktigaste är att närma sig barnet försiktigt när man ser att något är fel. Man kan bygga upp ett förtroende bara genom att finnas där. Man ska inte gå på själv, utan det är i så fall barnet som får komma. Man kan inom arbetslaget på avdelningen som vi jobbar på i förskolan, välja antingen den som man märker att barnet är lite extra nära, för det finns nästan alltid någon. Eller också att man tar inskolningspersonen om man inte har någon särskild. Barnet måste få ta lite extra energi och tid ifrån den personen som sedan försiktigt kan närma sig barnet. Man vet aldrig vad det är som har hänt. (Cecilia)

Moa påpekar vikten av att alla i arbetslaget arbetar på samma sätt.

Det är viktigt att alla i arbetslager arbetar likadant utifrån vad det barnet behöver, så att inte en gör si och en gör så. För de barn som har det svårt behövs väldigt tydliga ramar, struktur och att verksamheten är konsekvent för att de ska må bra. (Moa)

Inger och Lena hade gemensamma synpunkter på vad som är speciellt viktigt att tänka på. Mycket kärlek och omtanke är enligt dem det viktigaste. De menar också att en positiv attityd hos personalen, gentemot barnen är betydelsefull, då barnen inte ska bära skulden för sina föräldrars misstag.

Det är inte barnets fel att det blir så tokigt ibland. Kommer man för sent till förskolan varje dag så är det inte barnets fel. Alltså att de missar samlingen varenda dag för att föräldrarna inte orkat upp. Det känner jag ibland att barnen får bära. (Lena)

Om ett barn ständigt kommer för sent, kan man som personal känna en frustration och säga högt: ”nu kommer hon för sent igen”, istället för att välkomna det här barnet in i gruppen, och säga ”vad kul att du kom idag”. Visa att man saknat dem och lägga vikten vid det positiva. Det är ju det förhållningssätt man har som personal. Det är a och o alltså. Om man förhåller sig till en jobbig situation med negativa känslor och ett negativt sätt att se, då blir det fel och jobbigt. Men har man en tillåtande attityd, en kärleksfull känsla, så tror jag man kommer väldigt långt. (Inger)

4.2.3.2. Förhållningssätt till arbetslag ?

I frågan som berör pedagogens förhållningssätt gentemot arbetslaget när det uppstår denna typ av problematik, svarar samtliga respondenter som är förskolepedagoger (alltså alla utom specialpedagogen), att de pratar direkt med sitt arbetslag om de misstänker att ett barn far illa. Alla är överens om att detta bör ske så fort som möjligt, helst samma dag. De utbyter tankar med varandra och hela arbetslaget har oftast iakttagit samma saker, som de sedan diskuterar hur de ska gå vidare med.

Då pratar vi om det naturligtvis. [...] Så fort man misstänker någonting tar vi upp och pratar om det tillsammans och berättar om man iakttagit samma saker eller det kanske bara är jag som är överkänslig, tänker på något annat eller jämför med något annat. (Annelie)

Då tar vi upp det till diskussion. Så pratar vi igenom det. Oftast har man sett samma saker. [...] Vi diskuterar om man behöver kontakta specialpedagog, psykolog, rektor, föräldrar eller vem man nu ska ta upp det med. Det gör vi alltid. (Moa)

Vi sätter oss med det med en gång, så fort vi misstänker nåt. Det är väldigt sällan om man jobbar bra ihop som inte de andra också har sett det. [...] Vi utbyter tankar. Man kan ju ha olika teorier om vad det beror på. Men vi pratar om det med en gång, inte på planeringen på fredag eller så, utan direkt, samma dag. (Cecilia)

Specialpedagogen Lenas svar skiljde sig från de övriga respondenternas, då hon är den person pedagoger vänder sig till då de misstänker att ett barn far illa. Hennes svar riktar sig mer mot hur pedagogerna arbetar vidare med problemet, efter diskussionen i arbetslaget och efter att de kontaktat specialpedagogen.

Vi har ett system här. Om man ser på förskolan så har vi en socialsekreterare som är knuten till varje förskola, vi har en BVC-sköterska som är knuten, och jag som specialpedagog är knuten. Det finns alltså på något sätt ett nätverk runt varje förskola. Då vet man också vem man ska lotsa till. Jag kommer in och gör handledning och träffar personal som är orolig över vad de ska göra. Dels tycker jag att de ska prata med sin chef, om anmälan och sådant. Och dels så säger jag att jag kan ta kontakt med den socialsekreteraren så de kan bolla sina tankar med henne och veta hur de ska gå vidare och så. Det gör att man känner att det finns folk att prata med. (Lena)

4.2.3.3. *Förhållningssätt till de barn som inte visar att de mår dåligt?*

Svaren på frågan om pedagogernas förhållningssätt till barn som inte visar att de mår dåligt, trots att man vet att familjens omständigheter kan påverka barnet negativt, redovisas nedan.

Cecilia har svårt att tro att ett barn skulle kunna dölja att de mår dåligt. Hon menar också att om man som pedagog vet om att det finns problem i en familj, som skulle kunna påverka barnet negativt, så skulle han vara extra uppmärksam på detta barn. Det finns kanske små, små signaler som kan ge tecken på att något inte står rätt till. Han påpekar dock att det då är viktigt att man inte tolkar in för mycket, trots att man vet vad som försiggår i hemmet. Inger har liksom Cecilia svårt att tro att ett barn kan dölja att de mår dåligt:

Det visar de alltid skulle jag vilja säga. Man kan inte dölja det. Har man ett barn i en grupp en längre tid så ser man allt, så det går inte undvika. (Inger)

Moa har aldrig varit med om problemet men menar att man bör vara extra lyhörd för det barnet och observera hur de reagerar i olika situationer. Lena och Annelie har till skillnad från Moa stött på detta problem. Lena påvisar problematiken kring när föräldrarna får reda på att ett barn berättat något som hänt i familjen, för en utomstående. Leder detta till att barnet på något vis bestraffas i hemmet så vågar de kanske inte berätta något mer. Hon menar alltså att även om barnet inte säger något mer, så mår det kanske fortfarande dåligt. Annelie lyfter fram en liknande problematik:

Det finns de barn som skyddar sina föräldrar genom att inte visa någonting. Och det är ju ofta lite allvarligare tycker jag. Jag har haft sådana barn som inte visar hur de mår och de mår inte så bra. Det kan ju vara olika saker som mammorna sysslar med. Som kanske inte lever ett bra socialt liv privat, som man som barn då naturligtvis vill skydda. Det kan ju vara så också att mamman vill skydda sig själv och har en sån attityd mot omgivningen, att hon inte heller vill visa sina drogmissbruk eller vad det handlar om. Då blir det liksom en attityd i den lilla familjen att man inte visar det. (Annelie)

4.2.3.4. *Extra observationer?*

Sista frågan under denna rubrik handlar om, om det medvetet görs några extra observationer för att uppmärksamma hur ett barn mår. Samtliga respondenter samtycker om att observation är något som bör ske kontinuerligt. Cecilia påpekar att det görs en stor observation för varje barn varje termin i samband med att IUP (individuell utvecklingsplan) skrivs. Men misstänker man som pedagog att ett barn mår dåligt, görs extra observationer på en gång. Hon påpekar vidare att man får ha extra koll på de äldre barnen, då de ofta vill leka ostört och gärna stänger in sig. Annelie säger liksom Cecilia att observationer bör göras kontinuerligt.

Ja, observationer i de här grupperna utav barn gör man hela tiden. Man gör iakttagelser och delger sina kollegor det kan ju vara från dag till dag liksom, saker som händer. (Annelie)

Lena och Moa påpekar också vikten av att göra observationer hela tiden, vare sig man misstänker något eller inte.

Ja. Inte genom att skriva massa, men kollar hela tiden. Tittar extra på vissa barn, är lyhörd. Dokumenterar lite grand för det måste man göra om ska gå vidare med det i en utredning eller något. Då måste man skriva ner om de händer något. (Moa)

Inger håller med samtliga respondenter, men fokuserar även på föräldrarnas roll i observationen då hon arbetar på en öppen förskola. Där träffar hon många mamma-barnsituationer där det då också blir mammans roll att observera hur barnet mår och förhåller sig till barngruppen. Inger får då en chans att tydligt se hur relationen mellan mamma (eller annan anhörig) och barn förhåller sig, på ett sätt som kanske inte andra pedagoger som inte arbetar på öppen förskola, får möjlighet att se.

4.2.4. Stöd och åtgärder

Under denna fjärde och sista rubrik behandlar vi frågor som tar upp vilka stöd och åtgärder det finns att tillgå på respondenternas respektive arbetsplats. Frågorna tar också upp om de har sett någon utveckling eller framsteg hos barnen då åtgärder satts in, samt när respondenterna väljer att slå larm och om någon/något kan få dem att tveka. Dessa resultat delas in i följande rubriker: *Vad finns för stöd och åtgärder?*, *utveckling/framsteg?* och *när slår pedagogerna larm?*

4.2.4.1. Vad finns för stöd och åtgärder?

I frågan om vad pedagogerna får för stöd och vad det finns för åtgärder att vidta på deras arbetsplats, svarar Inger att hon får handledning som stöd vilket hon tycker är väldigt bra. Åtgärder som finns att tillgå är kontakt med BVC, socialsekreterare och socialjouren.

Det första man gör är att ta kontakt med BVC för att se om det har varit någonting tidigare. Först frågar man föräldrarna naturligtvis om man får lov att ta kontakt med BVC för att man känner oro över en viss sak. Sedan har man ju BVC-sköterskan och sedan har man socialsekreterare. Henne kan man rådfråga och få reda på om familjen redan har en kontakt, har de inte det så kan man etablera en. [...] Är det riktig kris så finns socialjouren att tillgå. (Inger)

Cecilia berättar att de har åtgärdsprogram som stöd på hennes arbetsplats. Där står det vad de ska göra och vilka de ska kontakta och i vilken ordning. Cecilia känner att hon får fullt stöd. Hon påpekar att man aldrig är själv då det uppstår problem, utan arbetslag, rektor, socialtjänst och barnhälsoteam finns som stöd. Angående åtgärder som finns att vidta på arbetsplatsen berättar Cecilia vidare att det inte finns något allmänt åtgärdsprogram som säger hur man ska arbeta, utan det är individuellt.

Jag tycker vi har det väldigt bra täckt angående åtgärder. Vi har barnhälsoteamet och socialtjänsten man kan ringa och bolla tankar med. Frågar man om råd förs det inga anteckningar, utan då är det bara råd. Oftast vet de om hur det ligger till lite i familjen. Vi har inget riktigt åtgärdsprogram som säger hur man ska arbeta med barnen, utan det är individuellt. Då får man gå till sig själv och till sitt arbetslag för att se hur man ska jobba. Det är skilda saker hur man jobbar med barnet och hur man jobbar med familjen. Det är viktigt att man vet vad ens jobb är. (Cecilia)

Annelie finner stöd hos kollegor och vill även gärna ha stöd från föräldrar. I den stadsdel hon arbetar finns det IOF (individ och familj) som man tar kontakt med om man vill ha stöd där situationen är lite mer allvarlig. Det finns också resursteam där det finns specialpedagoger både för tal och språk, samt metodhandledning för hjälp om hur man hanterar föräldrarsamtal

och hur man ska stötta barnen i det pedagogiska arbetet. Det finns även en handlingsplan för krissituationer.

Det finns människor som har jobbat lite mer med olika saker, som man kan utbyta erfarenheter med. [...] En del är duktiga på drama och en del är duktiga på föräldrakontakt. Och där kan man ju hitta väldigt mycket kunskap och mycket hjälp tycker jag, och stöd, i ett samtal kanske eller att man frågar en kollega. [...] Sen är det olika slags problem hos olika föräldrar eller familjebilder, men man kan ju också få stöd hos föräldrarna. (Annelie)

Moa berättar att hon känner att hon får stöd av specialpedagog och även psykolog, som finns tillgänglig, vilket fungerar bra. Hon känner att hon får den hjälp hon behöver. Alla barn har en IUP där det står vad varje enskilt barn behöver träna extra mycket på. Finns det barn som far illa i verksamheten, får de eventuellt ett individuellt åtgärdsprogram.

Det finns en generell krisplan där det står hur vi ska göra och vem vi ska kontakta vid hot och våld, och även hur vi ska göra om föräldrar kommer påverkade på något sätt. Vi får inte lämna över barnet om det kommer en påverkad förälder till exempel. Vi är alltid två kvar i huset. Då kan den ena ta föräldern så den andra kan larma om de blir hotfulla. Vi kan ringa polis eller socialtjänst m.fl. (Moa)

Specialpedagogen Lena är själv ett stöd då hon är handledare. Hon är alltså den som pedagoger kan vända sig till för att få stöd och hjälp. Tillsammans med pedagogerna skriver hon åtgärdsprogram när ett barn behöver särskilt stöd. Sedan träffar hon föräldrar och diskuterar problemet och åtgärdsplanen med dem.

4.2.4.2. Utveckling/framsteg?

Följande fråga handlar om pedagogerna har sett någon utveckling/framsteg hos barnen då åtgärder satts in. Samtliga respondenter anser att de ser tydliga förändringar hos barnen då åtgärder satts in. Annelie och Moa påpekar vikten av att ha med sig föräldrarna på samma linje när man skriver ett åtgärdsprogram.

Man får hela tiden följa de åtgärder man har satt upp. Det gör man tillsammans med föräldrarna. Ibland kan det vara stopp på vissa punkter. Det kan hända att man inte får med sig föräldrarna. Då är det givetvis svårare. Det är lättare om de är med på samma sak. Men en del inser inte vad de själva gör. Och då får man göra så gott man kan på förskolan. (Moa)

Hos vissa barn ser man naturligtvis en utveckling, men det är väldigt svårt att göra någonting när man inte har med sig föräldrarna. De barn man inte har med sig föräldrarna hos, är det väldigt mycket svårare att jobba med. (Annelie)

Inger tycker sig se tydliga skillnader då åtgärdsprogram har fortlöpt en tid. Ibland får man prata med föräldrarna och gå igenom lite vad som behöver utvecklas och arbetas extra med hos barnet. Redan då kanske det händer jättemycket som man inte tror ska hända. Man blir uppmärksam både som förälder och barn. Barnet mår bra efter ett tag på förskolan där det kan ha hänt mycket. Han/hon kan ha fått språklig stimulans och samarbetat med andra. Enligt Inger syns det tydligt på sättet att vara hos ett barn, om det har skett framsteg. Även Cecilia tycker att man ser skillnader bara genom att prata med föräldrarna:

Särskilt bra är det ju att man pratar i samtalen med föräldrarna och ser förändringar. Där tycker jag man får föräldrarna att förstå hur det är. För det är inte alltid de vet det. Och då kan de tänka på vissa saker kanske. Då ser man ofta utveckling efter det tycker jag. (Cecilia)

Lena utvärderar alltid åtgärdsprogrammen efter några månader. Har några framsteg inte gjorts får de se över vad det kan vara för fel och försöka tänka på ett annat sätt. Hon tycker sig dock oftast se någon positiv förändring hos barnet.

Genom att ta med föräldrarna också så blir det samma tänk både hemma och på förskolan. Då blir det mycket lättare att få cirklar att vända. Man kan se ”vad har vi satt upp för mål”. Vi har kanske pratat om att vi ska minska aggressionsutbrotten från tio stycken på en dag till ett på en dag. Då kan man tydligt se om det har hänt någonting. De kan leka med andra barn i gruppen som de inte kunnat tidigare och dela med sig till andra. Det handlar om klara mål och åtgärder och se om det händer någonting. Vi brukar ha ett övergripande mål och kanske fyra delmål. (Lena)

4.2.4.3. När slår pedagogerna larm?

Sista intervjufrågan handlar om när pedagogerna väljer att slå larm och om det finns något som skulle kunna få dem att tveka. Lena som är specialpedagog anmäler aldrig själv då hon inte står i direkt förbindelse med barnen. Det är henne pedagogerna brukar kontakta för att rådfråga hur de ska gå tillväga. Resterande respondenter skulle inte tveka att anmäla då det finns tydliga tecken på att ett barn far illa. Moa lyfter fram problematiken om hur man som pedagog måste känna sina barn. Är det ett barn som ofta ljuger och hittar på saker måste kanske detta fall observeras extra noga, vilket kanske gör att man tvekar lite med att göra en anmälan på en gång.

Jag tvekar inte om jag ser fysiska skador eller andra tydliga tecken. Är det mer diffust börjar man observera barnet mer. Sen får man tänka på om det barnet alltid hittar på saker eller om det ofta talar sanning. Är det ett barn som ofta hittar på saker, avvaktar man lite och skriver ner allt man hört och sett och tar en diskussion med föräldrarna. (Moa)

När Inger väljer att göra en anmälan gör hon det tillsammans med socialsekreterare eller personal på förskolan. Oftast gör chefen anmälan, då detta underlättar för personalen att arbeta vidare med barn och föräldrar. Om hon tvekar att anmäla kan detta bero på exempelvis hot från föräldrar, då man måste tänka extra noga på hur man ska gå tillväga. Där är det extra viktigt att man har chefen med sig.

Den enda gång man kan känna att man tvekar är när det är hot från föräldrar till personal. Hur gör jag då? Hur försiktig måste jag vara här? Kanske dröjer det lite då jag kanske vill ha en liten frist. Den här pedagogen kan då få jobba någon annanstans då denna känner sig jätteutsatt just där. Men ändå så är barnet kvar och det är ju väldigt illa. Då måste man ha chefen på förskolan med sig. Det är det som är viktigt. När man inte tvekar är ju när det är fysisk misshandel, när man ser på kroppen att det finns blåmärken. Eller att ett barn skulle säga något eller prata väldigt mycket om saker som barn inte ska prata om t.ex. våld. (Inger)

Cecilia har inte varit med om att anmäla själv men skulle inte tveka om hon vet vad som föresiggår. Tvekan kan förekomma om hon tror att barnet kan fara mer illa ut av en anmälan. En förälder skulle aldrig kunna övertala henne att inte anmäla.

Är man säker på att ett barn mår dåligt för att någon gör något med barnet hemma, stryk eller vad det än är, skulle jag inte tveka. Men det finns möjligtvis fall där man kan vara rädd att barnet råkar ännu värre ut om man anmäler. Då skulle man få fundera först på om hur man ska göra anmälan framförallt. Om det barnet har möjlighet att få någon form av skydd. Jag har aldrig behövt sätta mig in i det som tur är. Då skulle jag kunna tänka mig att jag skulle tveka eftersom man alltid gör det för barnens bästa. En förälder skulle inte kunna övertala mig. Om man misstänker att barnet skulle råka mer illa ut så vet jag inte riktigt vad jag skulle göra. Man måste anmäla i alla fall. (Cecilia)

Annelie skulle även hon anmäla så fort hon fattar misstanke eller märker att ett barn mår dåligt. Hon nämner även att det kan uppstå akuta situationer då föräldrar exempelvis kommer berusade till förskolan för att hämta sitt barn. Vid sådana situationer får man inte lämna över barnet.

Det kan vara så att man hamnar i en sådan situation rent akut. Det kan vara en förälder som kommer berusad till förskolan och ska hämta sitt barn. Då får man kanske ringa direkt till polisen.
(Annelie)

5. Slutdiskussion

Litteraturen vi fann relevant för ämnet stämde väl överens med de svar vi fick i vår empiriska undersökning. Liksom Fridh & Norman (2000) och Bengtsson & Gavelin (2004), menar respondenterna att de två mest förekommande sätten att uttrycka sig på, är att antingen vara utåtagerande eller inåtagerande. Nilzon (1995) betonar också att det finns barn som inte visar att de mår dåligt, vilket enligt ett par av respondenterna är det mest farliga, då dessa barn är svåra att upptäcka. Det är viktigt att man som pedagog uppmärksammar även de här barnen, särskilt om man vet med sig att det finns omständigheter i hemmet som kan påverka dem negativt. Vid sådana situationer kan det handla om att barnet vill skydda sina föräldrar från att bli upptäckta. Ett par av respondenterna tror dock inte att barn som mår dåligt kan dölja det, utan att man på något sätt skulle märka det om man känner dem. Bengtsson & Gavelin (2004) ger exempel på hur pedagogerna i verksamheten kan märka att barn far illa. I respondenternas svar återknyts flera av dessa exempel, men det mest framträdande är koncentrations-svårigheter. Utifrån respondenternas svar kan vi tolka att det lättaste sättet att upptäcka barn som mår dåligt, är via ett utåtagerande beteende. Dessa barn syns och hörs ofta mer än andra och är tidskrävande för pedagogerna och verksamheten. Inåtagerande barn gör inget väsen av sig och drar därmed inte till sig uppmärksamhet på samma sätt. De kan därför bli svårare att upptäcka då man som pedagog kanske automatiskt lägger mer tid på de barn som är utåtagerande, då det är dessa barn som märks först.

Utifrån respondenternas svar framkom det att barn som far illa i hemmet ofta får sociala problem. Detta för att de kan vara antingen utåt -, eller inåtagerande och därmed ha svårigheter med att få kompisar. Dysthe (2003) lyfter fram Vygotskijs tankar kring att det i det sociokulturella perspektivet är kommunikation och samspel med andra människor som är det centrala och förutsättningen för att lärande ska ske. Ett annat viktigt redskap för lärande inom detta perspektiv är språket. De barn som alltså har sociala svårigheter borde enligt det sociokulturella perspektivet inte ha samma förutsättningar för inläring som de andra barnen. De barn som lever under "normala" hemförhållanden och omständigheter har möjligen inte samma kommunikationssvårigheter som de barn som far illa i hemmet, utan har då bättre förutsättningar för lärande. En slutsats vi kan dra av detta är att barns sociala förhållanden på något sätt avspeglar sig i barnens prestationer och välmående.

En av respondenterna lyfter fram svårigheten i att upptäcka att ett barn mår dåligt när de är så små, att de inte kan uttrycka sig språkligt. I dessa fall kan minspel och beteendeförändringar vara tydliga tecken på att något inte står rätt till. Respondenten poängterar även att dessa tecken kan förekomma i alla åldrar och måste uppmärksammas hos alla barn. Det betyder alltså att det är viktigt att man som pedagog känner sin barngrupp och har följt dem under en längre tid, för att kunna känna igen barnets minspel och se beteendeförändringar.

Utifrån det ekologiska perspektivet är det viktigt att man som pedagog ser problemen omkring de barn som far illa. Att aldrig beskylla barnen för något som föräldrarna står i skuld till, är också viktigt att tänka på i arbetet med dessa barn. Kanske är det lätt att som pedagog skylla på barnet då de uppträder på ett sätt som stör barngruppen och pedagogens arbete. Vi menar alltså att det är av stor vikt att behandla även dessa barn med ett positivt och uppmuntrande förhållningssätt, istället för att tänka på alla problem som finns omkring dem. Då påminns barnen kanske inte hela tiden av deras tråkiga omständigheter, utan de får en fristad. Vi tror att barnen påverkas av det förhållningssätt pedagogerna har. Har pedagogerna ett positivt förhållningssätt, så kanske barnen känner att situationen känns lättare, åtminstone på

förskolan. Flera av respondenterna poängterar svårigheten i att arbeta med föräldrar som inte förstår eller inte vill förstå, att deras barn far illa. Att bli motarbetad av föräldrar är ingen enkel situation att handskas med. Enligt det ekologiska perspektivet är det en nödvändighet att alla delar i barnets sociala nätverk samarbetar för att situationen för barnet ska bli bättre. Detta menar även Nilzon (1995) är en förutsättning för barnens välmående. Det är alltså mycket svårt för pedagogerna att förändra ett barns situation om föräldrarna omöjliggör ett samarbete.

Enligt Lagerbergs (1998) undersökning är sociala problem, vad gäller hem, ekonomi och arbete, det mest förekommande problemet. Under vår empiriska undersökning exemplifierade respondenterna enbart grova problem, såsom sexuella övergrepp, misshandel och missbruk. En av respondenterna beskriver att man som pedagog kan bli lite blockerad då man arbetar i ett område där det är många barn som far illa. Då kan det hända att man jämför barnens problem med varandra och prioriterar de barn som man tycker har grövre problem. De barn som alltså "bara" exempelvis har varit med om en skilsmässa, hamnar i skymundan då dessa problem inte anses lika allvarliga. Våra tankar kring detta är att det kanske då kan innebära att man inte alltid ser till alla barns bästa, utan prioriterar det som man själv känner är mest viktigt och akut. Man utgår kanske ifrån situationen som barnet befinner sig i istället för att enbart koncentrera sig på barnets välbefinnande. Självklart fokuserar man som pedagog alltid på att barnen ska må bra, men då det uppstår många problem samtidigt med olika barn, måste kanske eventuella prioriteringar göras. Detta är ett dilemma som kanske inte förekommer överallt, men som många garanterat ställs inför, d.v.s. att välja vilket barn som är i störst behov av hjälp.

Flera av respondenterna menar att deras utbildning inte hade varit tillräcklig för att kunna möta och hantera problemen direkt när de kommit ut i arbetslivet. De anser dock att de får bra stöd på deras arbetsplatser så att de känner sig trygga då dessa problem uppstår. De hanterar aldrig de problem som uppstår själva, utan de delger sina kollegor i ett mycket tidigt stadium. Då görs det ofta extra observationer på detta barn för att eventuellt upptäcka ytterligare tecken på att misstankarna är befogade. De kan sedan vända sig till barnhälsoteam, socialtjänst, BVC, resursteam, specialpedagoger etc. för vidare stöd och hjälp. Vi tror att det är viktigt att få detta stöd för att kunna hantera dessa situationer och för att känna sig trygg i sin roll som pedagog.

Trots att flera av respondenterna anser att deras utbildning inte har täckt in kunskaper inom detta ämne, så framkommer det ändå att de vet hur de ska hantera dessa situationer när de uppstår. Detta menar de beror på att de har flera års erfarenhet inom yrket och därmed har erhållit kunskaper på olika sätt och från olika håll. Som vi tidigare nämnt så sa dock samtliga respondenter att de inte skulle ha kunnat behärska dessa situationer som nyutexaminerade pedagoger och utan erfarenhet. Utifrån våra respondents svar, kan vi tolka att nyutexaminerade pedagoger inte har någon grund att stå på då det inte ingår någon undervisning om denna problematik i lärarutbildningen. Detta för att erfarenhet och kollegor verkar vara de enda källorna som pedagogerna i nuläget har att tillgå, och att det därför krävs flera verksamma år inom yrket.

Vidare menar ett par av respondenterna att man som pedagog måste avsätta mycket tid och plats för de barn som mår dåligt, för att de ska bygga upp ett förtroende och känna tillit. Kärlek, omtanke och en positiv attityd är något som vi tycker alltid ska genomsyra pedagogernas förhållningssätt gentemot barnen, men att man enligt respondenterna bör tänka extra mycket på det när man arbetar med barn som mår dåligt. Detta står även i Lpfö98 som

menar att omsorg om varje individs trygghet, välbefinnande, lärande och utveckling ska präglade arbetet i förskolan.

Bengtsson & Gavelin (2004) menar att pedagogen gör barnen en otjänst genom att inte prata med dem om familjens problem. En av respondenterna hävdar motsatsen, då hon säger att man som pedagog inte ska pressa barnet på information, om hon vet med sig att barnet troligtvis far illa på grund av något som utspelar sig i hemmiljön. Hon menar att barnen själva ska komma till pedagogen om de vill prata om problemet och att pedagoger innan kan ställa mer öppna och allmänna frågor. Då kanske barnen känner en tillit och sedan anförtror sig till pedagogen. Hur man förhåller sig då det uppstår sådana problem får kanske ibland bero på situationen och på barnen. Med detta menar vi att om man har barn som hela tiden berättar eller pratar med de andra barnen om saker som kan anses känsliga, kan pedagogen spinna vidare på det som sägs och fråga barnet hur det kommer sig att han/hon säger just de sakerna. För vissa barn behövs kanske dessa frågor för att de ska börja berätta om något som hänt dem. För andra barn kanske det tvärtom är bättre att närma sig försiktigt om de själva inte säger någonting. Därför är det viktigt att man som pedagog känner barnen och utifrån det förhåller sig till situationen.

Något vi fann intressant i vår empiriska undersökning, var att se skillnaderna mellan pedagogernas svar. Detta kan möjligen ha berott på att de arbetar i olika stadsdelar och därmed har olika kunskaper och erfarenheter. De respondenter som arbetar i en mångkulturell stadsdel hade andra erfarenheter gällande vårt arbetes problematik, än de respondenter som arbetar i andra mer homogena stadsdelar. Språksvårigheter var exempelvis något som framkom i de mångkulturella områdena. I dessa intervjuer fick vi även känslan av att problematiken vad rör barn som far illa, är mer vanligt förekommande. Kanske är det så att problemen är lika vanligt förekommande i de mer homogena stadsdelarna, men att man i de mångkulturella områdena pratar mer öppet om det. Detta är något som är svårt att svara på, men ändå värt att fundera kring.

Vårt syfte, som ju var att undersöka om pedagoger, med hjälp av de kunskaper de får i sin utbildning, är förberedda att hantera situationer där vissa barns hemförhållanden kan få negativa konsekvenser i den pedagogiska verksamheten, har nu besvarats. Den utbildning som pedagoger får via lärarutbildningen täcker inte in de kunskaper som behövs för att kunna hantera denna problematik. Samtliga av våra respondenter har lyft fram erfarenhet och kollegor som de enda verktygen för att klara av dessa situationer, då det inte funnits andra sätt att tillgå den information och kunskap som behövs.

5.1. Fortsatt forskning

Som vi skrev ovan menar Näslund m.fl. (Internet 4) att pedagoger och andra vuxna som arbetar med barn har bristande kunskap och behöver fortbildning och utbildning om problematiken som rör barn som far illa i hemmet. Enligt henne finns det stora brister i utbildningen gällande detta ämne, vilket även respondenterna och vi poängterar. Vi anser att undervisning om detta ämne borde finnas som ett allmänt inslag i lärarutbildningen och inte något som man ska behöva välja till, om det nu ens finns att välja till som kurs. Detta är något som alla pedagoger kommer att komma i kontakt med förr eller senare i mer eller mindre skala i sitt yrkesverksamma liv. Denna åsikt styrks även av alla våra erfarna respondenter. Alla lärarstudenter behöver en grund att stå på när de kommer ut som nyutexaminerade pedagoger.

5.2. Slutord

Vi anser att det behöver göras fler undersökningar och observationer gällande detta ämne, för att studera och analysera vad det finns för kunskaper ute i verksamheten. Det är som sagt ett mycket viktigt ämne som alla pedagoger i någon mån kommer att stöta på i sitt yrkesverksamma liv. Det behöver alltså finnas en beredskap för att kunna hantera denna svårighet. Genom att införa undervisning om detta ämne som en obligatorisk del i lärarutbildningen, får alla lärarstudenter en grund att stå på och en bättre beredskap i deras kommande yrke som pedagoger.

6. Referenslista

- Andersson, I. (1996). *Samverkan för barn som behöver*. Folksam förlagsservice Stockholm
- Arnell, A. & Ekbom, I. (1994). *När mamma eller pappa dricker - en handbok om att arbeta i grupp med barn till alkoholister*. Rädda barnens förlag Stockholm.
- Asmervik, S., Ogden, T. & Rygvold, A-L. (2001). *Barn med behov av särskilt stöd*. Studentlitteratur Lund.
- Bengtsson, A-B. & Gavelin, I. (2004). *Familjer och missbruk – om glömda barn och glömda föräldrar*. Books - on - Demand, Visby
- Claesson, S. (2002), *Spår av teorier i praktiken – några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (2003), *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Fridh, B. & Norman, G. (2000). *Att utreda när barn far illa- en handbok om barnavårdsutredningar i socialtjänsten*. Förlagshuset Gothia Stockholm.
- Jonassen, A-J, Ringsted, S. & Wedel – Brandt, B. (2001). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Liber AB Stockholm
- Kajiser, L. & Öhlander, M. (1999), *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Klefbeck, J. & Ogden, T. (2007). *Barn och nätverk*. Liber AB Malmö
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lagerberg, D. (1998). *Barn som far illa - ett dilemma för barnhälsovården?* Uppsala: Akademiska sjukhuset. Landstinget i Uppsala län.
- Lärarnas Riksförbund (2003), *Läraryboken*
- Nilzon, K. R. (1995). *Barn och depression*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Säljö, R. (2005). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.

Övrig litteratur

- Svenska språknämnden. (2005). *Svenska skrivregler*. Liber AB Stockholm

Elektroniska källor

Internet 1: Socialstyrelsen (2004), Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn, Hämtat från <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/A17FA575-6D57-444D-91B3-711212E5A75A/2055/20041012.pdf>. Hämtat den 4/6-08

Internet 2: Vetenskapsrådet (2007), *Hantering av integritetskänsligt forskningsmaterial*. Hämtat från http://www.vr.se/download/18.aae1aa51132473084980005790/integritetskansligt_forskningsmateria21.pdf. Hämtat den 4/6-08

Internet 3: BRIS (2008), *BRIS-rapporten 2008*. Hämtat från http://www.bris.se/upload/Articles/Misshandel_och_overgrepp.pdf Hämtat den 23/4-08.

Internet 4: Näslund, I. (1994), *Motion 1994/95:So281 Barn till alkoholmissbrukare*, Hämtat från <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&typ=mot&rm=1994/95&bet=So281>. Hämtat den 29/4-08

Internet 5: FN. (1989), *FN:s konvention om barnets rättigheter*, Hämtat från <http://www.bo.se/Adfinity.aspx?pageid=55>, Hämtat den 27/4-08

7. Bilaga – Intervjufrågor

Utbildning och erfarenhet

1. Har du någon gång i ditt arbete mött barn som mår dåligt på grund av olika omständigheter i sina hemförhållanden?
2. Har du någon utbildning inom specialpedagogik, konflikthantering eller liknande?
 - Ingick det någon utbildning/kurs om detta i din lärarutbildning?
3. Anser du att den utbildning du fått täcker in kunskap om hur man hanterar fall där barn far illa i hemmet?

Svårigheter

4. På vilka olika sätt utmärker sig de barn som befinner sig i dessa svårigheter?
 - Vilket har du sett är mest förekommande?
5. Vilka svårigheter ser du att dessa barn möter i förskolan vad gäller:
 - inläring?
 - sociala svårigheter?
6. Vilka svårigheter ser du i arbetet med dessa barn?

Förhållningssätt

7. Vad anser du är speciellt viktigt att tänka på som pedagog när det gäller dessa barn?
8. Hur förhåller du dig till dina kollegor i arbetslaget då du misstänker att ett barn mår dåligt?
9. Om ett barn inte visar att det mår dåligt fast du vet om att det finns omständigheter i hemmet som påverkar barnet negativt, hur förhåller du dig då till detta barn?
10. Görs det medvetet några observationer för att eventuellt uppmärksamma/upptäcka hur ett barn mår?

Stöd och åtgärder

11. Vad får ni för stöd på er arbetsplats?
12. Vilka åtgärder finns att vidta på er arbetsplats?
 - Vilka åtgärder använder du dig av?
 - Skulle man kunna göra på något annat sätt?
13. Har ni, och i så fall på vilket sätt, sett någon utveckling/framsteg hos barnen när ni använder dessa åtgärder?
14. När väljer du att slå larm?
 - Finns det någon omständighet som skulle kunna få dig att tveka att slå larm?